

Koersen op kwaliteit

De maatschappelijke en economische betekenis van de verkiezingsuitslag kan moeilijk worden overschat. Er kan een einde komen aan de verloederding op het gebied van de criminaliteit, de vernietiging van milieu en natuur en de afbraak van werkgelegenheid. Er kan een perspectief worden geboden aan de vluchtelingen van her en der, aan de mensen die buiten het productieproces staan, aan ambtenaren die moeten leren met risico's om te gaan, aan vrouwen die te laag worden ingeschaald en aan jongeren die het zicht op een zinvolle toekomst dreigen te verliezen. Onder de oppervlakte broeit de samenleving evenzeer als in de jaren zestig. Alleen was toen alle aandacht geconcentreerd op afbraak van het bestaan; nu wijst alles in de richting van opbouwen van het nieuwe.

De mogelijkheden die worden aangereikt door het voortschrijden van de techniek, het globaliseren van de wereldeconomie en de verbreding en verdieping van de markt als ontdekkingsmechanisme, zijn enorm. Door in de financiële en monetaire sfeer een beleid van soberheid en soliditeit te voeren, kunnen inflatieverwachtingen en inflatie zo worden beheerst dat de rente op de lange termijn neerwaarts gericht blijft. De combinatie van potentiële dynamiek in de reële sfeer, reductie van tekorten in de financiële sfeer en een verantwoorde monetaire politiek, biedt perspectief op hoogwaardige groei en werkgelegenheid, kortom een hoge kwaliteit van het bestaan. Wij moeten en kunnen nu koersen op kwaliteit.

Natuurlijk komen de bereikbare baten niet vanzelf. De omslag naar een actieve samenleving, waarin vrijwel iedereen op een zinvolle wijze betrokken is bij de voortbrenging van kwalitatief hoogwaardige goederen en diensten in milieuvriendelijke productieprocessen, gedragen door de wijdvertakte toepassingen in de informatietechnologie, gaat met pijnlijke aanpassingen gepaard. Van mensen en instituties wordt het doorbreken van de status quo gevraagd. De worsteling om nieuwe instituties mondt uit in een vernieuwing van de besluitvorming op alle niveaus en in mondiaal verband. De overlegeconomie met de centraal aangestuurde instituties verdwijnt om plaats te maken voor een contracteconomie, waarin subjecten in hun rol van ondernemer, werknemer en consument rechtstreeks transacties aangaan over optimale arbeidsvoorwaarden, evenwichtige groei van inkomen en productie, behoud van natuur en milieu en de veiligheid van hun bestaan.

In dat turbulente krachtenveld wordt de komende kabinetsperiode gezocht naar een nieuw evenwicht van vermaatschappelijking en individualisering. Het vasthouden aan oude grenzen, normen en waarden is even verkeerd als hun totale ontkenning. Inzicht in wat gisteren verkeerd is gegaan, vormt de basis voor kwalitatieve verbeteringen van morgen. Naast technische is sociale innovatie nodig. Investeren in onderwijs, stimuleren van docenten en studen-

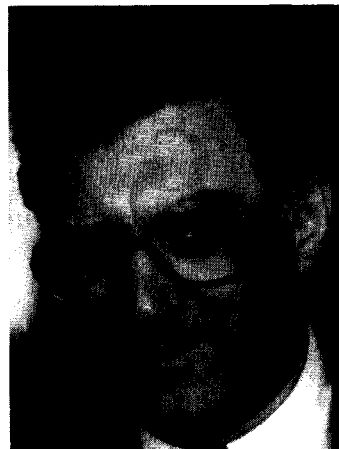
ten. Afbreken van verstarrende regelgeving en invoeren van effectieve regels, die waarborgen dat ondernemersachtige activiteiten voldoen aan maatschappelijke eisen.

In dat kader past ook mijn voorstel om van onze economie een vierentwintiguurseconomie te maken. Dit is in de eerste plaats gericht op het aanpakken van werkloosheid. Als winkels, restaurants, postkantoren, musea, bibliotheken, overheidsdiensten en ondernemingen vierentwintig uur beschikbaar mogen zijn, kan het systeem zelf de optimale openingstijden opzoeken.

De betere benutting van de infrastructuur levert belangrijke kostenvoordelen op, terwijl tegelijkertijd wordt ingespeeld op de behoeften van een dynamische samenleving, waarin flexibele arbeidstijden aan de orde van de dag zijn. Ik verwacht een belangrijke impuls voor de werkgelegenheid, nog afgezien van de positieve signaalwerking die van deze sociale innovatie uitgaat.

Natuurlijk moet er meer gebeuren¹. Maar op dit moment en op deze plaats gaat het vooral om het aangeven van de richting waarin moet worden gewerkt. Belangrijk daarbij is dat van de burgers alleen offers kunnen worden gevraagd indien daartegenover baten staan, die zichtbaar worden gemaakt. Matigen van inkomen voor de werkgelegenheid en de kwaliteit van arbeid en milieu. Eindelijk moet ernst worden gemaakt met het operationeel maken van het ruime welvaartsbegrip. Een moderne economie is een schone economie. Dit betekent dat het Ministerie van Economische Zaken zich niet langer uitsluitend mag oriënteren op de financiële aspecten van de markttransacties in het bedrijfsleven, maar steeds de eisen van behoud van natuur en milieu in de besluitvorming moet betrekken. Niet zelden betekent dit in ons land dat het behoud van natuur het wint van het winstbejag. De overheid kan stimuleren en transactiekosten verlagen door het verschaffen van informatie en dereguleren daar waar het kan. Maar het terugdringen van de werkloosheid zal op de vloer moeten gebeuren. Het gevaar dat de samenleving destabiliseert en de jongeren in het onderwijs worden gedemotiveerd door het uitzichtloze van de arbeidsmarkt is te groot om de oplossing alleen aan de overheid over te laten.

De tijd is rijp voor een brede maatschappelijke en economische innovatie. Een paarse coalitie kan uitdrukking geven aan de politieke vernieuwing in Nederland. Een kabinet-Kok, Van Mierlo, De Grave kan daartoe de stoot geven.

A. Heertje

1. Zie daartoe mijn recente boek *Koersen op kwaliteit*, dat onlangs is verschenen bij Amsterdam University Press.